

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสภาวะการณ์ของโลกรวมทั้งประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยี การตลาด การติดต่อสื่อสาร และการคมนาคม ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาวะสิ่งแวดล้อม และทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบอาชีพและในวิถีชีวิตมากขึ้น จึงทำให้มีผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเป็นอย่างมาก ปัจจุบันปัญหาสุขภาพอนามัย การเจ็บป่วยของประชาชนมิใช่เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับโรคเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวโยงไปถึงโครงสร้างประชากร ที่อยู่อาศัย การศึกษา และความมั่นคงทางสังคม ความสัมพันธ์ในสังคม อาหาร รายได้ ระบบนิเวศน์ที่มั่นคง การใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน ความเป็นธรรมในสังคม การเคารพสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค การใช้เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง นโยบายของประเทศ สันติภาพ ซึ่งจัดเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพ อีกอย่างหนึ่งของคนไทย (ลักษณะ, 2541) จะเห็นได้จากการเกิดโรคของคนไทยที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น สาเหตุการเสียชีวิตของประชาชนคนไทย 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ อุบัติเหตุ มะเร็งทุกชนิด ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดในสมอง นอกจากนี้สถานการณ์โรคเอดส์ที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นตามลำดับ ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาชีวิตอนามัย ปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อม มีการขยายตัวและมีความรุนแรงมากขึ้น การแก้ปัญหาของรัฐบาลที่ผ่านมาเป็นการแก้ปัญหาโดยเน้นที่การทำลายเชื้อโรค ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หลังจากมีคนเป็นโรคแล้ว ไม่ได้ช่วยลดปัญหาสุขภาพและการสาธารณสุขแต่อย่างใด การแก้ปัญหาสาธารณสุขที่แท้จริงคือการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเพื่อประโยชน์ในการป้องกันปัญหาการเจ็บป่วย จัดบริการสาธารณสุขเชิงรุกเท่านั้นที่จะเป็นวิธีการป้องกันปัญหาได้ (สมร, 2539)

การจัดบริการสาธารณสุขเชิงรุกเพื่อแก้ปัญหาการเจ็บป่วยของชุมชน เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสาธารณสุขมูลฐานและมีบทบาทในการดูแลสุขภาพอนามัยส่วนบุคคล ครอบคลุม กลุ่ม ชุมชน การดูแลสุขภาพตนเองประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) การดูแลส่งเสริมสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ (Health Maintenance) 2) การรู้จักป้องกันตนเองจากโรคและอันตรายต่าง ๆ (Disease Prevention) 3) การรักษาอย่างถูกต้องเมื่อเกิดการเจ็บป่วย (Self Treatment) และ 4) การฟื้นฟู

สุขภาพให้กลับสู่สภาวะปกติ (Rehabilitation) อันเป็นผลสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในภาพรวม (อำไพ และงามนิตย์, 2537) หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามนุษย์ประกอบไปด้วย กาย จิต สังคม ซึ่งต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับการกระทบกระเทือนจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วยเสมอ ดังนั้นพฤติกรรมใด ๆ ของมนุษย์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้น กล่าวคือ บุคคลที่มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง มักจะเป็นบุคคลที่รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยของตน โดยการประพฤติปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างมีระบบและระเบียบ นับแต่พฤติกรรมการกิน การนอนหลับพักผ่อน การขับถ่าย การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพประจำปี การหลีกเลี่ยงการเสพยาของมีนเมาและบุหรี่ การป้องกันโรคติดเชื้อ และเกิดโรค พฤติกรรมเหล่านี้รวมเรียกว่าพฤติกรรมสุขภาพหรือพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ซึ่งการรักษาสุขภาพอนามัยที่ดีหรือการที่บุคคลมีพฤติกรรมสุขภาพอนามัยที่ดีนั้น จะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อบุคคลนั้น ๆ (Pender, 1987)

กำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด เป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของกองทัพที่มีภารกิจและบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศชาติ นอกจากนี้ยังเป็นกำลังสำคัญในการรักษาเอกราชอธิปไตยและความมั่นคง ความปลอดภัยของประเทศชาติอีกด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทกองทัพไว้ดังนี้ รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อรักษาเอกราชความมั่นคงของรัฐและผลประโยชน์แห่งชาติ กำลังทหารพึงใช้เพื่อการรบหรือการสงคราม และการป้องกันมิให้เกิดสงครามเพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อปราบปรามหรือป้องกันกบฏและการจลาจลเพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงต้องมีการสนับสนุนในเรื่องพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดี โดยเสริมสร้างให้มีความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวเพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันจะนำไปสู่ความมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ดังนั้นถ้าหากกำลังพลขนส่ง มีสุขภาพร่างกายดีก็จะมีประสิทธิภาพปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ไม่มีการขาดลา เพราะสุขภาพไม่ดีจะนำไปสู่การเจ็บป่วยและที่สำคัญทำให้รัฐหรือกองทัพไม่ต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดหาค่าใช้จ่ายในเรื่องสุขภาพโดยไม่จำเป็น ถ้าหากบุคคลเหล่านี้ได้มีการตระหนักและให้ความสำคัญต่อสุขภาพจะมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดีมากขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลการตรวจสุขภาพประจำปีของกำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร (สำนักงานแพทย์ทหาร, 2547) พบว่า ร้อยละ 28 พบความผิดปกติหรือเป็นโรคที่พบบ่อย 5 อันดับ ได้แก่ ไขมันในเส้นเลือดสูง โรคความดันโลหิต โรคอ้วน เบาหวาน ตับอักเสบ เป็นต้น

จากโรคที่เป็นอยู่นี้จะเห็นได้ว่าเป็นโรคที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของกำลังพลคือ การบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย ฯลฯ การเจ็บป่วยของกำลังพลอาจมาจากลักษณะงานที่ต้องทำตามภารกิจนั้น อาจทำให้สุขภาพที่ไม่ดีมาจากสภาพแวดล้อม เช่น ขณะขับรถ ซ่อมรถ เป็นต้น นอกจากนี้ ผลการสำรวจสุขภาพกองกำลังพลของสำนักงานแพทย์ทหาร(2546) ได้พบว่ากำลังพลที่มีความเครียดจากการทำงานและจากสาเหตุอื่นคิดเป็นร้อยละ 10 ที่ทำให้เกิดโรคอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ต้องทำงานในลักษณะที่ต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในการขับรถและการกินอยู่ไม่เป็นเวลาดังที่ สถิตย์ (2539) กล่าวว่าสาเหตุส่วนใหญ่ของบุคลากรในหน่วยราชการต้องเผชิญกับปัญหาเสี่ยงต่อสภาวะแวดล้อมในการดำรงชีวิตและเสี่ยงต่อสุขภาพในการปฏิบัติงาน เช่น จากการสัมผัสสารเคมีหรือมลภาวะที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน หรือการทำงานอย่างเร่งรีบ รับประทานอาหารไม่เพียงพอ จึงทำให้ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ กำลังพลกองขนส่งก็เช่นกัน มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในโรงซ่อมเครื่องยนต์เป็นเวลานาน ประกอบกับจำนวนกำลังพลไม่เพียงพอ จึงทำให้ต้องเร่งรีบในการทำงานให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด และมักจะได้รับอุบัติเหตุจากการทำงาน ทำให้มีการสูญเสียอวัยวะจากการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ขณะทำงาน เกิดความเครียดจากการขับรถยนต์เป็นเวลานานหลายชั่วโมง นอกจากนี้ได้ถูกคัดเลือกไปทำงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ต้องจากครอบครัวเป็นเวลานาน ๆ หลายเดือนจึงอาจมีผลกระทบต่อสภาวะสุขภาพของกำลังพลทางร่างกายและจิตใจเกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองได้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมดูแลสุขภาพของกำลังพล กรมยุทธบริการทหาร โดยศึกษาถึงปัจจัยที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม ซึ่งอาจส่งผลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพของกำลังพล การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง ให้คำแนะนำในการส่งเสริมสุขภาพตนเอง เพื่อลดโอกาสเสี่ยงและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพของตนเองของกำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด

2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และการสนับสนุนทางสังคมของกำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเองของกำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

4. เพื่อศึกษาตัวแปรอิสระใดที่มีผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง ของกำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นำผลการศึกษาไปใช้เป็นวิธีการหรือกำหนดแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพของกำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัยครั้งต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษากำลังพลกองขนส่ง กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุดที่เป็นเพศชาย จำนวนทั้งสิ้น 265 นาย (ข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2548) การที่ศึกษาเฉพาะเพศชายเนื่องจากกำลังพลกองขนส่ง ที่ศึกษานี้ไม่มีกำลังพลที่เป็นเพศหญิง โดยศึกษากำลังพลที่มีระดับตั้งแต่ลูกจ้างประจำ ชั้นประทวน และชั้นสัญญาบัตร